

**Museu
de Terrassa**

LA GUERRA CIVIL A TERRASSA

ITINERARI DE LA GUERRA CIVIL A TERRASSA.

INTRODUCCIÓ

Dins les activitats del Museu de Terrassa, tenen molt bona rebuda, els itineraris, dedicats especialment a la interpretació del patrimoni immoble de la nostre ciutat, representatiu d'èpoques determinades i que ens ajuden a comprendre el període històric i artístic als quals pertany aquest patrimoni. Dos èpoques són claus a la ciutat a aquest nivell. L'època medieval de la qual Terrassa en conserva un patrimoni molt important, com és el Conjunt Monumental de les Esglésies de St Pere, el Castell Cartoixa de Vallparadís, la Torre del Palau, els diferents elements de la vila medieval de Terrassa, i el seu centre d'interpretació. I La segona època clau és el període industrial i modernista en que el patrimoni de la ciutat és immens, amb nombrosos edificis de diferents tipologies d'aquesta època i d'aquest estil, en un configuració exemplar de ciutat industrial i modernista.

Es realitzen així en ambdues èpoques diferents itineraris que ens ajuden a comprendre millor l'època històrica i ens expliquen l'origen i les característiques arquitectòniques dels edificis en qüestió. Tots aquests itineraris s'ofereixen a les escoles els quals esdevenen el públic principal d'aquesta activitat. La majoria d'itineraris són seguits per grups de primària i de secundària obligatòria, etapes on es treballa amb més atenció aquests dos períodes històrics comentats i a les quals les activitats del Museu van més enfocades.

Així poques vegades són usuaris d'aquestes activitats els estudiants de l'educació secundària post obligatòria ja que normalment ja han realitzat aquesta activitat o per currículum no entra dins del temari d'aquesta etapa d'estudis.

Dins dels objectius del Museu d'acostar aquest a nous públics creiem convenient oferir des del servei educatiu per a les escoles, una activitat més concreta i específica per als estudiants de batxillerat, que entri dins del seu currículum i que

els hi sigui útil a l'hora d'entendre el context històric que estudien aplicat a l'espai urbà de la seva ciutat.

Amb aquesta voluntat, conjuntament amb la necessitat de fer un exercici de recuperació de la memòria històrica a la nostra ciutat, plantejem un itinerari que ens permeti interpretar no només els orígens i les característiques artístiques del nostre patrimoni, sinó també la seva funcionalitat dins la vida urbana en un període concret de la nostra història. Així intentarem veure que passa a la ciutat, com s'hi viu, quin paper juga l'espai urbà i els seus edificis més emblemàtics durant la Guerra Civil Espanyola.

La temàtica es mostra d'interès especial degut a la importància de les ciutats industrials durant la guerra. Terrassa és un bon exemple dels esdeveniments que van succeir a la reraguarda de Catalunya durant la Guerra Civil. Entendre la funció del nostre patrimoni i l'ús de l'espai en aquest període ens ajudarà a comprendre'l millor i a situar els fets a la nostra ciutat.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT.

L'itinerari es desenvolupa per diferents espais de la ciutat que van tenir un paper destacat durant la guerra civil espanyola. Explica, a partir del patrimoni immoble, els principals esdeveniments per entendre com es vivia a la nostra ciutat durant aquest període. Així també vol fer comprendre la funció de l'espai urbà i del seu patrimoni en un moment històric concret, com és, la Guerra Civil espanyola.

L'itinerari es basa en diferents temàtiques del procés i l'evolució de la Guerra Civil a la ciutat. S'expliquen des de les incautacions dels casinos i els edificis de lleure de la burgesia, així com la violència revolucionària dels primers mesos un cop derrotat l'intent de cop d'estat a Barcelona. S'analitza també de forma detallada

les col·lectivitzacions obreres, i els diferents models que es van reproduir a la nostra ciutat, especialment en el sector tèxtil, i finalment també es comenta la funció del govern municipal, de l'ajuntament en temps de guerra i els problemes de l'economia de guerra, i l'organització d'aquesta a través de l'institut industrial.

Relacionar cadascuna de les temàtiques amb el patrimoni immoble ens ajuda a comprendre millor la realitat a la nostra ciutat i com els fets succeeixen en l'espai urbà, com aquest ha viscut els canvis i quin paper juga aquest en la nostra història local.

Dividirem l'itinerari en diferents àmbits:

ÀMBIT 1:

EL COP D'ESTAT, I L'ESCLAT DE LA REVOLUCIÓ.

Parlarem de com arriben les notícies del cop d'estat a Terrassa, i la reacció de les principals forces polítiques. La presa dels carrers per part dels sindicats i les incautacions dels principals edificis de la burgesia per a nous usos socials. La violència revolucionària i la reacció contra l'Església i el seu patrimoni.

Espais: El Gran Casino, el Circol Egarenc, El Centre Social, la Casa Alegre, i l'Església del Sant Esperit.

ÀMBIT 2:

LES COL·LECTIVITZACIONS OBRERES:

Models de col·lectivitzacions i principals característiques a la nostra ciutat. Les col·lectivitzacions a la Indústria tèxtil. Reptes, dificultats i models en el camí cap a la socialització de l'economia.

Espai: Vapor Ventalló.

ÀMBIT 3:

LA POLÍTICA I L'ECONOMIA DE GUERRA A TERRASSA.

El poder polític i l'economia de guerra. Evolució i funció del poder municipal i les dificultats econòmiques generades per la guerra. Respostes municipals i principals debats, el paper de les forces polítiques municipals. Acords i discrepàncies. La repercussió dels fets de maig a Terrassa.

Espai: Ajuntament de Terrassa i Antiga seu de L'Institut Industrial.

COMPLEMENTS DE L'ACTIVITAT

L'itinerari es complementa amb un dossier, on es desenvolupen les explicacions que es faran durant l'itinerari, que poden servir tan de guia pel professorat com per l'alumne. A més a més es proporcionarà un dossier d'activitats complementàries i un annex documental amb textos i fotografies representatives del període i dels fets històrics explicats.

DOSSIER
ITINERARI LA GUERRA CIVIL A TERRASSA

INTRODUCCIÓ:

L'itinerari de la Guerra Civil a Terrassa es desenvolupa per diferents espais de la ciutat que van ser representatius durant aquest període. Explicar la Guerra Civil a Terrassa a partir del nostre patrimoni immoble ens ajudarà a entendre la funció d'aquest i la configuració de l'espai urbà durant aquest període.

La Guerra Civil a Terrassa, ha estat estudiat en diferents monografies, en totes elles podem veure en detall com es va viure a la ciutat durant la Guerra Civil i la revolució de 1936 a la ciutat. També es conserva nombrosa documentació als arxius de la ciutat on podem trobar documents de diferents tipologies que són testimonis d'aquests esdeveniments.

Així durant l'itinerari podrem veure com la Guerra Civil a Terrassa, se'ns mostra com un bon exemple de la dinàmica de la guerra a la reraguarda de Catalunya, i concretament dins les ciutats industrials de les rodalies de Barcelona. Per tan és un bon exemple de com la història local ens ajuda a entendre i a configurar la història general d'un període concret, en aquest cas la Guerra Civil espanyola.

ÀMBIT 1:

EL COP D'ESTAT, I L'ESCLAT DE LA REVOLUCIÓ.

Els anys de la República, s'havien caracteritzat per un període d'esplendor de les llibertats individuals i col·lectives, que es van materialitzar amb un creixement de les activitats culturals i un increment del debat i el pensament polític. Tot i així els anys de la República van anar acompanyats d'una important crisi econòmica a nivell mundial, marcada per la crisi borsària de 1929.

La victòria democràtica dels partits republicans i l'establiment de la república crearà molt recel entre les forces conservadores i algunes elits que veuen en aquesta nova situació política una amenaça pel control dels recursos de poder dels que havien gaudit fins aleshores. Aquesta dinàmica va acompanyada d'unes tensions polítiques a nivell europeu entre els nous partits feixistes i les forces d'esquerra influenciades per la URSS.

Aquest recel de les forces conservadores cap al nou sistema democràtic liberal augmentava, de la mateixa manera que augmentava contra les diferents democràcies liberals a la resta d'Europa, i es traduïa en un augment de la tensió social i política.

Terrassa com moltes altres ciutats industrials del moment, gaudeix durant els anys de la República d'una activitat politico-social molt intensa, que porta al mateix temps a una fragmentació política i social molt forta que sense entendre-la no es pot explicar l'evolució dels fets revolucionaris de 1936. Durant els primers anys de la República l'ajuntament està en mans d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), en representació del catalanisme i del republicanisme de les classes mitjanes. Tot i així, les forces Salistes, del cacic Alfons Sala i Argemí que havien dominat la ciutat durant els primers trenta anys del segle, segueixen representant els interessos de la burgesia industrial a la ciutat i essent un poder polític i econòmic en la mateixa. Les organitzacions amb més influència dins del moviment obrer són la CNT i a molta distància el Bloc Obrer i Camperol. La

primera manté una hegemonia absoluta entre els obrers de la ciutat. “El juny de 1931 comptabilitzava 10.788 afiliats, la qual cosa suposava el 60% del proletariat

terrassenc”.¹ La presència de la FAI tindrà una gran incidència a la Federació local de Sindicats. Així la presència del moviment anarquista a la ciutat es farà evident en els diferents incidents a la ciutat durant els anys de la República. En són un exemple l’ocupació de l’ajuntament al 1932 i la violència desencadenada en la revolta d’octubre del 1934. Cal també destacar la importància del POUM que tenia força a dins d’alguns sindicats com la ULSO i l’Associació d’Empleats i Tècnics, gaudia així del suport del quadres obrers més formats. Davant de la polaritat entre la CNT i la UGT que es crea a principis de la guerra, el POUM es farà amb el control de l’última.

Tot i així l’augment de la conflictivitat social i política, no es motiu suficient per conduir i provocar una guerra civil a Espanya. La guerra civil comença des de dins del propi sistema de defensa de la República, quan els grups militars trenquen, al Juliol de 1936, el jurament de lleialtat política amb el sistema democràtic vigent amb el suport de les elits conservadores del país que ja havien intentat anar atacant i desconfigurant el sistema establert per la República. Així la guerra comença amb el fracàs d’aquest cop militar, en el moment que amb la divisió de l’exercit i les forces de seguretat s’impedeix la victòria del cop militar, o del seu principal objectiu: fer-se ràpidament amb el poder. Però al destruir ràpidament la capacitat del govern del control de l’ordre aquest cop d’estat dona lloc a la violència oberta sense precedents dels grups que li donaven suport contra els que s’hi oposaven.²

L’estratègia a Catalunya, es va concentrar en aixecar-se les delegacions de l’exèrcit a Barcelona i fer-se el control de la ciutat i de retruc de Catalunya en

¹ MARCET, XAVIER, “La guerra civil a Terrassa” *Terme*, nº 1 novembre 1986, Terrassa. CEHT, AHCT.

² Cfr. FONTANA, JOSEP I VILLARES, RAMON.(DIR), *Historia de España*, vol. 8 CASANOVA, JULIÁN, *República y guerra civil*, Ed. Crítica, Marcial Pons, Barcelona, 2007, pp. XV-XX.

General. Així, a Terrassa, les notícies del cop militar arriben el 19 de juliol. Un dia abans els principals grups tradicionalistes havien sortit del Gran Casino i del Centre Social Catòlic en direcció a la caserna de St. Andreu per donar suport al cop militar. Per altra banda molts militants de les principals forces polítiques d'esquerres també es van dirigir a Barcelona per aturar el cop d'estat.

La resposta inesperada de les organitzacions obreres més les forces de l'ordre i les vinculades a la generalitat van derrotar l'intent de cop militar a Barcelona, deixant a les organitzacions obreres amb una força extraordinària en el control polític i militar de la ciutat. A Terrassa la situació, és similar els militants de les organitzacions polítiques d'esquerres tornen de Barcelona amb la victòria a les mans i declaren tal i com es feia a la ciutat comtal, la vaga general revolucionària. D'aquesta manera les institucions quedaran desbordades i el poder es trobarà durant els primers mesos de guerra al carrer.

Així els principals sindicats obrers disposaran d'armes i força suficient per fer-se amb el control de la situació política, i buscaran controlar d'aquesta manera també el poder econòmic a fi d'aconseguir totes aquelles llibertats que venien reivindicant des de feia anys. A Terrassa, aquesta demostració de força es simbolitzarà en primer lloc amb la incautació dels edificis d'oci més emblemàtics de la burgesia terrassenca. Així el Gran Casino, símbol de la burgesia conservadora de la ciutat serà ocupat per la CNT, i es convertirà en seu d'aquesta organització, en menjador popular i albergarà diferents activitats de caire popular i obrer. La CNT, també incautarà la seu dels escolapis de l'actual carrer Garcia Humet i la Casa Bonvilà a la creu gran. El mateix passa amb el Círcol Egarenc situat al carrer St. Pere, ocupat per la UGT, el Centre Social Catòlic i la Casa Alegre de Sagrera en mans del POUM, aquesta última convertida en l'institut Maurín, o alguns edificis del Portal de St Roc incautat pel Socors Roig Internacional.

Davant d'aquesta situació l'Ajuntament de Terrassa es troba desbordada i es incapaç de recuperar el poder i el control de l'ordre. Així durant les primers mesos

de guerra, les organitzacions obreres organitzen petits grups armats responsables del control de la ciutat, els abusos d'aquestes es traduiran en els primers mesos de guerra en l'esclat d'una violència revolucionària descontrolada contra el que consideraven hereus o responsables del cop militar i o enemics del nou ordre revolucionari establert.

Es en aquest context que es produirà a Terrassa una violència desmesurada contra els empresaris i l'església, situació que es va produir de forma similar a diferents indrets de Catalunya i la resta de l'estat on les organitzacions obreres s'havien fet amb el control del poder. Aquesta violència desmesurada es va traduir a Terrassa amb uns 226 morts, la majoria d'ells empresaris o personatges relacionats amb el món industrial. Això s'explica per la presència d'una patronal afí a les postures més conservadores, seguides a Terrassa per les forces salistes, per la pressió que aquestes havien exercit contra els sindicats i les organitzacions obreres durant els anys de la república, i finalment per la forta presència de la CNT i sobretot de la FAI a la ciutat. En comparació a altres ciutats la violència a Terrassa serà molt més elevada. A Sabadell per exemple la violència revolucionària no es produirà tant contra els empresaris ja que aquests havien mantingut postures més moderades i els sindicat majoritari era la Federació Local de Sindicats, que s'allunyaven dels postulats de la CNT-FAI. Però si que es produirà una violència desmesurada contra l'església. Podem observar com dels 73 morts a Sabadell 31 són religiosos. Això s'explica per la importància dels debats de la qüestió religiosa que havia dividit molt les tendències polítiques a la ciutat, on l'església es va mantenir molt propera a les forces més conservadores. El mateix es produirà a Terrassa, on tant les parroquies del St Esperit com la de St Pere havien fet nombrosos manifestos contra la república. La violència contra l'església es produirà en els primers moments de la revolta, contra els principals edificis i institucions eclesiàstiques de la ciutat, a qui les organitzacions obreres més radicals consideraven hereus i còmplices dels sublevats. El retaule Barroc de l'Església del St. Esperit, va ser cremat, i l'edifici va ser convertit en garatge de l'empresa col·lectivitzada "Transportes Egara, E.C". Va ser incendiat l'edifici dels Carmelitans, després es va destruir l'església de l'hospital, la creu gòtica de la

Creu Gran, l'edifici de les monges de St. Pere, entre d'altres. Les esglésies de St. Pere, per contra es van salvar gràcies a l'actuació de Josep Rigol i al suport d'alguns dirigents obrers contraris a la violència desenfrenada que s'estava duent

a terme a la ciutat, que les van defensar i hi van instal·lar el Museu Arqueològic, com un bé cultural pel poble.

La violència desenfrenada i el terror calent, serà des del primer moment una gran preocupació no només pel govern de la generalitat, sinó també per alguns sectors de les organitzacions obreres. Així, com veurem més endavant, des de la Generalitat i l'Ajuntament es començaran a adoptar mesures per posar ordre al fenomen dels incontrolats i establir mecanismes de seguretat dins la nova situació revolucionària.

ÀMBIT 2:

LES COL·LECTIVITZACIONS OBRERES:

El procés de col·lectivitzacions a Catalunya, no es pot entendre tan sols analitzant el procés revolucionari i la situació del fracàs de la revolta militar i de la desestructuració del poder estatal. Cal per tant veure els antecedents del fenomen, en la situació econòmica i social en la que es trobava Catalunya als anys trenta.

En l'aspecte econòmic, Catalunya era un país amb un alt nivell d'industrialització, tot i que l'activitat econòmica principal seguia essent el sector primari. La situació de la indústria catalana es caracteritzava per la presència de nombroses empreses mitjanes i petites que no s'havien modernitzat i que per tant es trobaven en una situació de retràs que provocava uns nivells baixos de productivitat. Al mateix temps, la crisi mundial dels anys trenta, tot i que no va tenir tanta

incidència com en d'altres països europeus, afectarà la situació de decadència en la que ja es trobava l'economia i la indústria catalana.

Es pot afirmar que era el propi model de desenvolupament que havia impulsat la burgesia liberal el que es trobava en decadència, la qual, malgrat les seves particularitats, s'emmarcava en la profunda crisi que per aquells anys patia el capitalisme a escala internacional.³

En aquest context la indústria tèxtil es veurà afectada pel problema de l'atur forçós, que la Generalitat i la República intentaràn respondre a partir d'una sèrie de mesures en que es reduïa la jornada laboral, i s'establien comissions de control i ordenació. Aquests seran els principals problemes als que hauran de fer front les indústries col·lectivitzades a partir de la revolució de 1936.

El 1936, Terrassa era una ciutat d'uns 40.000 habitants, que es trobava amb ple creixement. Terrassa es començava a recuperar de la crisi econòmica dels anys vint, produïda per la davallada de la demanda posterior a la primera guerra mundial. La recuperació a inicis dels anys trenta però es veurà dificultada per la crisi del capitalisme mundial l'any 1929, que tot i que no afectarà de forma directa, provoca un considerable augment de l'atur i un fre en la recuperació econòmica. El creixement moderat es mantindrà durant els anys trenta sobretot per les millores salarials imposades per la República. L'evolució econòmica de la ciutat esta determinada per les fluctuacions de la indústria tèxtil llanera, que era la principal activitat econòmica industrial de la ciutat.

Abans de la sublevació militar, Catalunya es caracteritzava per l'existència d'una burgesia que es configura com la classe dominant del país, sota la representació de la Lliga Catalana, que busca la col·laboració quan li convé de l'estat central per defensar els seus interessos davant les classes mitjans i el moviment obrer. La presència i la implantació del republicanisme i el nacionalisme català entre les classes mitjanes, configuren una força política majoritària que s'enfrontarà amb l'estat central i les forces conservadores. Finalment cal destacar la importància

d'un moviment obrer fort i radicalitzat que es diferenciava de la resta de moviments europeus i americans, per la importància de l'anarcosindicalisme, que aglutinava sota la CNT la majoria del proletariat, per l'inexistència de moviments socialdemòcrates i per la poca implantació de les organitzacions marxistes que tenien una influència molt reduïda⁴. És dins d'aquest marc econòmic, polític i social que ens trobem a Catalunya i a Terrassa en particular, en el que cal analitzar el procés de les col·lectivitzacions

Els processos de col·lectivització responen inicialment, igual que el procés revolucionari, a l'espontaneïtat, és a dir, seran els propis obrers de cada fàbrica qui dissenyin i condueixin el procés de col·lectivització segons la situació i el tarannà de la empresa on treballaven.

El fet de que Terrassa fos un dels nuclis industrials de Catalunya i que l'anarcosindicalisme tingués una presència gairebé hegemònica a la ciutat, faran que aquest procés de transformació tingui molta importància a la ciutat. "Se puede afirmar que casi todas las industrias grandes i pequeñas fueron col·lectivizadas en Terrassa"⁵

El procés de col·lectivitzacions s'ha estructurat generalment en quatre etapes, segons la seva organització i funcionament en el marc de l'organització i l'economia catalana. En un primer moment de juliol a octubre de 1936 es posa en marxa una economia col·lectivista de signe llibertari que es caracteritza per la diversitat entre les diferents empreses col·lectivitzades. De l'octubre de 1936 al maig de 1937, es produeix un procés de col·lectivització i socialització de la nova economia, dirigit pel decret de col·lectivitzacions i control obrer del 24 d'octubre de 1936, que posa les bases col·lectivistes amb l'objectiu de legalitzar i assentar el nou règim revolucionari. A partir del maig de 1937 al febrer de 1938, s'inicia un

³ CASTELLS DURAN, A., *Les col·lectivitzacions a Barcelona 1936-1939*. Hacer, Barcelona, 1993, p. 17

⁴ Cfr. *Ibid.*, p. 19

⁵ RODRIGUEZ, BERNAT, *El municipio de Terrassa durante la guerra y la revolución social*, Treball licenciatura, ICESB, 1980., p. 70.

procés marcat per la burocratització i el control estatal del procés col·lectivista⁶, és dir comencen a funcionar els organismes de la Generalitat creats en els períodes anteriors . A partir del febrer del 1938 fins al final de la guerra, període en que la Generalitat i la República controlen totalment l'economia de la zona republicana, alhora que frenaren oficialment el procés revolucionari que havia començat des de la base, tot i així les col·lectivitzacions i el seu funcionament no seran eliminades completament fins al final de la guerra amb la derrota republicana. D'aquesta manera les transformacions econòmiques i socials que es produeixen no són fruit tan sols d'un "impuls revolucionari o conseqüència d'un acte normatiu, sinó com un lent i intens procés de contrastació entre uns assaigs, uns problemes i una política"⁷.

Les col·lectivitzacions es van veure afectades i limitades per diferents factors externs i interns. El fenomen extern més evident va ser la guerra civil que va condicionar el funcionament de la societat en general i sobretot de la vida econòmica del país. Les indústries es van veure obligades a respondre a les demandes del front i al mateix temps a mesura que avançava la guerra i es perdia territori republicà, van començar a escassejar el menjar, els recursos i les matèries primeres, fet que influirà negativament en el desenvolupament del procés col·lectivitzador. Al mateix temps trobem les pressions econòmiques i polítiques internacionals de propietaris i empreses que també seran un limitador en el procés col·lectivitzador. La Generalitat imposava impediments alhora de col·lectivitzar empreses incautades per la Generalitat i les de fort capital estranger. Finalment cal senyalar com a fenomen extern, el govern republicà i la diversitat de forces polítiques que no veuran amb bons ulls el procés i intentaran controlar-lo i eliminar-lo. Altres factors de caràcter intern també esdevindran un impediment en el desenvolupament del procés col·lectivista. L'oposició política i ideològica, d'amplis sectors socials que s'hi oposen. La renúncia dels dirigents de la CNT i FAI que com ja hem dit no es van preocupar ni d'assumir els problemes financers

⁶ CASTELLS DURAN, ANTONI, *op. cit.*, p.

⁷ BRICALL, JOSEP MARIA, *Política econòmica de la generalitat (1936-1939). Evolució i formes de la producció industrial*. Edicions 62, Barcelona, 1970.. p. 181.

en general, i van renunciar a dur a terme i dirigir els plantejaments i alternatives que durant anys havien propagat entre els treballadors.

En l'àmbit local terrassenc, es van reproduir en certa mesura aquestes dinàmiques descrites anteriorment. Un cop inactives les indústries els obrers constituïran les pròpies assemblees i començaran a traçar les línies d'actuació de la nova empresa col·lectivitzada. Les agrupacions a Terrassa les formaran els petits tallers que s'uniran organitzant-se de forma similar a les grans empreses i indústries de la ciutat. Nés un exemple d'aquestes petites col·lectivitzacions agrupades, el gremi de flaquers o els transports urbans.

El primer problema en que es trobaran els obrers amb la nova situació, és la situació de pagaments de les jornades de vagues que s'havien produït. La Generalitat crea la Oficina Reguladora de Pagament de Salari, "davant la impossibilitat de les empreses de moure capitals per pagar els setmanals, be sigui perquè l'absència del patró bloqueja la firma d'aquest, o perquè no es contés amb qui resolgués el possible problema de la falta de líquid". A Terrassa es crea una oficina pròpia encarregada de regular i gestionar el capital de la Generalitat.

Els sectors industrials més importants a la ciutat seran el metal·lúrgic i sobretot el tèxtil. Les principals indústries metal·lúrgiques de la ciutat seran col·lectivitzades. Hijos de J. Turu, Hijos de F. Junyent, la Electra i Villaro i Cia. Seran les més destacades. En general les indústries metal·lúrgiques es veuran sotmeses específicament a les necessitats de la guerra i al control de la Generalitat i de l'Estat, passant moltes d'elles a produir armament i material bèlic. Sobretot a partir de 1938 quan l'estat no deixa opció a les diferents empreses entre la militarització o la incautació/estatalització. Tot i així, algunes respondran a les necessitats de la guerra, mantenint durant tot el període el control obrer de la fàbrica.

La indústria tèxtil, com ja hem dit, era el principal motor industrial de la ciutat. Així les grans empreses del sector seran les primeres que es van col·lectivitzar a la ciutat. El primer que van dur a terme els obrers que s'havien fet amb el control de

les fàbriques, va ser l'organització de les assemblees generals per establir els marcs organitzatius de la nova empresa. S'estableixen així els comitès de control i es comença a fer front a les primeres preocupacions, com poden ser el futur de la col·lectivitat, la búsqueda de la independència de moviments econòmics i fer front a la crisi en que es veu sotmesa la indústria tèxtil del moment. Les principals fàbriques tèxtils colectivitzades seran la SAPHIL, la Viuda Castells, la Josep Samaranch, la Sala i Badrinas, la comercial Franés, la Vallhonrat, la fills d'Emili Badiella Ribes, entre d'altres.

En aquest primer moment d'incautacions podem veure diferències entre les principals empreses tèxtils de Terrassa. L'absència dels propietaris és un fenomen bastant generalitzat, tot i així com ja hem comentat anteriorment la persecució d'aquests s'estén bastant. Les empreses on podem veure tensions més fortes seran a la SAPHIL o a la Vallhonrat, grans empreses tèxtils que s'havien caracteritzat ja en períodes anteriors per la tensió entre obrers i propietaris. En altres empreses però on el propietari no hi era, l'actitud dels treballadors serà diversa com per exemple a la fàbrica Josep Samaranch⁸, on el comitè de control es fa càrrec de l'empresa manifestant el respecte cap als patrons, cal destacar el tarannà antifeixista de l'industrial M. Samaranch, patró d'aquesta fàbrica.

La forta crisi d'aquests primeres mesos de revolta social, durà a les empreses a situacions extremes a partir del setembre de 1936, moltes es veuran obligades a reincorporar als tècnics i en molts casos a demanar el retorn dels patrons acceptant les condicions de la nova organització, són un exemple d'aquest últim cas, l'empresa Comercial Farnés EC⁹ i la Samaranch E.C., entre d'altres.

Amb el decret de col·lectivitzacions la organització de les empreses col·lectivitzades anirà prenen formes més comunes. Els comitès de control seran substituïts pels Consells d'Empresa, i es debat sobre l'eficàcia del Decret i les

⁸ Josep Samaranch, E.C, 11/20.

⁹ Fons d'empresa, Comercial Farnés S.A 11/32, AHCT.

seves intencions. En aquest aspecte és interessant veure els consells d'empresa estaran formats cada cop més pels tècnics de la fàbrica, n'és un clar exemple l'empresa de la Viuda Castells, EC,¹⁰ on els comitès de control, de secció i de fàbrica seran substituïts pel consell d'empresa.

Un altre aspecte a destacar en la nova organització fabril és la presència de les dones en els diferents comitès, en un sector com el tèxtil molt vinculat al treball femení. Caldria però veure fins a quin punt van ocupar posicions importants dins d'aquests comitès i quines funcions van tenir. Si podem afirmar que la condició femenina estarà present en el discurs i a les preocupacions de les noves organitzacions fabrils. Cal també destacar la forta presència de les dones en la indústria durant la guerra civil, essent la mà d'obra principal ja que els homes es trobaven principalment al front.

Un dels primers problemes que hauran d'assumir totes les fàbriques tèxtils col·lectivitzades, un cop establerta l'organització, serà la crisi dels salaris i de l'atur en que es trobava el sector. Un cop la generalitat com hem vist estableix els organismes perquè les empreses puguin controlar l'economia sense la firma dels patrons, la nova organització de la fàbrica podrà distribuir els setmanals i començar a funcionar. Tot i així de seguida es fa evident la crisi de l'atur en el món tèxtil que ja venia de temps anteriors.

En aquest sentit cal destacar també la conferència tèxtil que va organitzar el POUM a la ciutat, al febrer de 1937, on va tractar dels principals problemes de costos i producció del sector tèxtil a Catalunya. Tot i així les repercussions de la conferència no van ser molt destacables.

Un dels altres problemes en que es trobaran els consells d'empreses després de la seva consolidació dins la nova estructura organitzativa de les fàbriques, seran les dinàmiques i les costums que comencen a aparèixer entre els treballadors no tant conscients de la crisi i la necessitat de producció per solucionar-la. La falta de

¹⁰ El fons d'aquesta empresa el podem trobar a la Biblioteca-arxiu Cañameres de Terrassa.

puntualitat, el descens del rendiment de treball etc. apareixen a les diferents empreses col·lectivitzades.

El procés de col·lectivitzacions va portar a les grans indústries tèxtils de la ciutat una millora en les condicions laborals dels treballadors. No només en l'àmbit dels sous, que com ja hem comentat passa a ser responsabilitat de tots els treballadors i per tant repartits entre ells, sinó també es milloren les condicions in situ, és a dir, hi ha una millora dels sistemes de calefacció, s'instal·len dutxes, etc. fins i tot a l'empresa Sala Badrinas, EC., es crea una escola i un club de fàbrica on es realitzen classes de comptabilitat, gramàtica entre d'altres matèries que eren útils al mateix temps pel desenvolupament de l'empresa. Un altra fenomen força estès en el món industrial tèxtil, es la solidaritat envers organitzacions polítiques i socials per part de la nova organització de l'empresa.

Després de la imposició de les normatives i del retorn dels tècnics als consells d'empresa, les empreses col·lectivitzades veuran una recuperació de la situació econòmica. Tot i així al 1938 es produïa la ruptura del bàndol republicà en dos zones que dificulta encara més la producció. En aquest context la República intentarà controlar la producció de les col·lectivitzacions, aquest control serà vist amb recel. Aquesta situació al mateix temps du a les fàbriques a tancar-se cada cop més en elles mateixes i a mirar pels seus propis interessos, donant lloc al que s'ha anomenat el neocapitalisme obrer, que es reproduïx en moltes formes a algunes de les fàbriques tèxtils de la ciutat, on la organització de la producció ja no es fa tenint en comte les altres empreses organitzades per obrers iguals, sinó en competència a les altres, actuant com a nous propietaris capitalistes.¹¹ És en aquest context quan molts consells d'empreses cada cop més controlats per tècnics i antics patrons durant a terme l'ocultació d'existències, amb la finalitat d'esquivar les imposicions de la República i crear un excedent per beneficiar-se'n un cop finalitzada la guerra.

¹¹ Cfr. CASTELLS DURAN, A., *op. cit.*, p. 49.

Amb l'entrada de les tropes franquistes a Terrassa, es posava fi al procés de col·lectivitzacions a la ciutat, i s'iniciava un procés de retorn de les empreses als seus propietaris. Al destacar com les indústries es trobaven un molt bon estat fet que va permetre als propietaris reiniciar, sense gairebé aturar-la, l'activitat econòmica, en alguns casos fins i tot les condicions eren millors que abans de la guerra. És interessant també des d'aquesta òptica veure com van reaccionar els propietaris davant els treballadors. Trobarem per tant moltes diferències segons les empreses, generalment aquelles amb grans concentracions obreres, caracteritzades per climes de violència en períodes anteriors seguiran una dinàmica similar, duran a terme una repressió desmesurada a través de purgues, acusacions, denúncies etc, que acabaven amb afusellaments o grans penes de presó. D'altres, sobretot aquelles on els propietaris havien retornat i participat en el procés col·lectivista, la repressió serà menor i el propietari readmetrà a quasi la totalitat d treballadors. És el cas per exemple de la Comercial Farnés, E.C.¹²

ÀMBIT 3:

LA POLÍTICA I L'ECONOMIA DE GUERRA A TERRASSA.

El nou context polític i social que es desencadena amb el cop d'estat a partir del 19 de juliol de 1936, du a una dualització del poder entre partits al govern i sindicats al carrer. Els ajuntaments es troben en una situació de descontrol polític i social.

Els primers dies serà la FAI qui crea el comitè d'investigació i defensa de Terrassa, destinat a controlar els industrials i a aquells qui havien regentat el poder en el període anterior.

Amb aquesta nova situació es crea el 23 de juliol el comitè d'enllaç antifeixista, unió de les forces polítiques i sindicals per acabar amb els abusos de poder al

¹² Cfr., BORAJO, JOSE EUGENIO, *El impacto de la guerra civil en la economía del Vallès Occidental*, Tesi doctoral, UAB, 1989, p. 697.

carrer i dur a terme una política comuna d'acció antifeixista. En aquest context també es començarà a organitzar el reclutament de voluntaris per anar a lluitar al front i incorporar-se a l'exèrcit popular i a les milícies antifeixistes organitzades pels principals sindicats i partits polítics i es crearà l'1 d'agost el Comitè Local de Milícies antifeixistes. Durant la guerra es produiran diferents desfilades davant l'ajuntament per acomiadar a soldats i milicians que es dirigien en direcció al front, que sortiran principalment des de l'estació del nord.

El nou ajuntament, es crearà a l'octubre de 1936, format per 9 consellers d'ERC, 9 de la CNT, 6 de UGT, 3 POUM, 3 UDR, 3 ACR, el primer serà formar la comissió d'economia i la constitució de la junta de seguretat. Les iniciatives dels poders locals aniran entrant en contradicció amb les decisions de la Generalitat i s'hauran d'anar adaptant a la progressiva legislació que aquesta imposarà. Aquestes dues comissions buscaran respondre a les dues problemàtiques principals els proveïments i la nova organització econòmica de la ciutat, de la qual parlarem més endavant, i a la segona preocupació que eren controlar la violència desenfrenada que s'estava produint. La nova junta de seguretat serà dirigida per Pedro Alcocer, un dels responsables de les primeres patrulles de control establertes a la ciutat, així el problema persistirà encara que d'una forma més controlada, de manera que després dels primers mesos de guerra el número de morts causats per la violència revolucionària es reduirà moltíssim.

Els fets de maig no afectaran de manera destacada a la ciutat, no es produiran enfrontaments directes però si podrem veure un gir en la tendència d'alguns sindicats i en la composició de l'ajuntament. Les principals discrepàncies es formen a dins de la UGT entre el POUM i el PSUC, aquest últim anirà assumint el control sobre el sindicat desplaçant la cara tendència hegemònica del POUM fins aleshores. Al mateix temps també hi haurà dins de l'Ajuntament discrepàncies amb la CNT, pel problema dels subministraments. L'abandonament del ple a l'abril de 1937 per part de la CNT, es un precedent de les tensions que es produiran al mes de maig, en el marc de les relacions amb la Generalitat i l'augment de la

influència d'aquesta i del govern de la república sobre l'economia i els recursos econòmics dels municipis.

L'ajuntament durà a terme en aquest nou marc polític una municipalització dels serveis, intervencions econòmiques que es relegaven a la comissió d'economia i indústria que funcionava a l'antiga seu de l'institut industrial.

Davant del nou marc revolucionari i la nova realitat a les indústries, es crearà a Terrassa per iniciativa de personalitats que dirigien el Comitè local de milícies antifeixistes, el Comitè d'Indústria de Terrassa amb la finalitat de fer-se càrrec de la situació i organitzar la producció mentre les institucions superiors no determinessin les formes de procedir. El comitè d'Indústria tindrà les funcions d'intervenir les matèries primeres industrials, suspendre totes aquelles comandes anteriors al 19 de Juliol i centrar els esforços en la producció de les necessitats de la guerra. Així intentarà ordenar la vida industrial de la ciutat, sobretot pel que es refereix a la producció, distribució i consum.¹³

Un altre organisme que es crea a la ciutat amb la finalitat de consolidar el procés col·lectivitzador és el comitè de Banca de Terrassa, també per part de dirigents de l'Associació d'Empleats i Tècnics i del POUM. La creació del comitè de Banca donarà mobilitat al diner del Comitè d'Indústria i una fiscalització de tots els moviments que es produïen en l'àmbit industrial.

Els principals problemes econòmics de la ciutat durant la guerra, seran en el primer moment entorn al restabliment al treball i a l'organització de la producció. Els problemes d'atur i dels salaris després de la vaga revolucionària seran els primers factors a afrontar. El gran problema econòmic, però, serà els proveïments a la ciutat de primeres matèries i aliments, és a dir productes agrícoles i ramaders. Aquests vindran determinats per diferents factors com:

¹³ Cfr. *Ibid.*, p.103.

. Els productes agrícoles i ramaders es troben principalment a l'Espanya sublevada.

. L'alta densitat de població a les ciutats, que anirà augmentant durant la guerra, agreuja la situació.

L'escassetat es començarà a notar a partir de l'octubre de 1936, i s'accelerarà a partir de 1937.

La generalitat es trobarà amb moltes dificultats per organitzar els proveïments a causa de la situació de dualitat del poder que ja hem esmentat anteriorment. A Terrassa, s'organitzaran els proveïments des de l'Institut Industrial per part de les comissions d'Indústria que s'havien anat creant al llarg del període revolucionari, amb el temps però i amb l'arribada de les disposicions del nou departament de proveïments de la Generalitat, la funció local d'aquestes comissions anirà perdent pes, de manera que en molts casos entraran en contradicció amb la política de la Generalitat. S'havia donat una situació en que cada poble tenia la seva pròpia organització, per tal de solucionar el problema dels proveïments la Generalitat imposarà una sola política coordinada de proveïments. Es en aquest context que l'Ajuntament inicia també l'anterior esmentat procés de municipalitzacions amb la finalitat de controlar alguns beneficis de la ciutat.

En el cas de les empreses tèxtils es crearà la federació local d'indústries de la llana, per ordre de la Generalitat, sota la direcció del consell general de la indústria fabril, tèxtil i annexes, per organitzar de manera comuna els proveïments de primeres matèries a les fàbriques tèxtils i empreses en relació aquestes de la ciutat. L'objectiu del qual era unificar criteris i millorar la producció en relació a les necessitats de la guerra.

S'ha de dir per concloure que malgrat els problemes d'atur i subministraments als que ha de respondre els processos de col·lectivització, aquests van donar una bona resposta econòmica van mantenir el funcionament de les fàbriques de la

ciutat i tal com han afirmat alguns autors la indústria tèxtil de Terrassa va abrigar amb mantes i capots a l'exèrcit republicà.¹⁴

El 26 de gener les tropes franquistes ocupen la ciutat, aleshores quedarà dissolt l'Ajuntament, i les comissions d'indústries i s'iniciarà un fort període de repressió política, econòmica i social contra tots aquells qui havien donat suport al regim de la república i a la revolució de 1936. Molts terrassencs hauran de fugir a l'exili, d'altres no podran fugir i seran afusellats, condemnats a molts anys de presó o a viure sota les condicions que el nou règim imposava als seus desafectes i a les classes obreres.

¹⁴*Ibid.*, p. 403.

Bibliografia

AAVV, *Història de Terrassa*, Ajuntament de Terrassa, Terrassa, 1987.

AAVV, *Història industrial de Terrassa*, Diari de Terrassa, 1998.

AAVV, *Terrassa Segle XX, 1867-1993*, Diari de Terrassa, 1994.

ANNA MONJO Y CARME VEGA, *Els treballadors y la guerra civil*, Empúries, Barcelona, 1986.

BORAO, JOSE EUGENIO, *El impacto de la guerra civil en la economía del Vallès Occidental*, Tesi doctoral, UAB, 1989.

BORAO, JOSE EUGENIO, *Testimonis de la guerra civil a terrassa*, AHCT, 1989.

BRICALL, JOSEP MARIA. *Política econòmica de la generalitat (1936-1939). Evolució i formes de la producció industrial*. Edicions 62, Barcelona, 1970,

CASANOVA, JULIÁN, *De la calle al frente. El anarcosindicalismo en España 1931-1939*. Crítica, Barcelona, 1997,

CASTELLS DURAN, ANTONI, *Les col·lectivitzacions a Barcelona 1936-1939*, Hacer, Barcelona, 1993,

El butlletí, portanveu de la SAPHIL, nº1-13,15, desembre 1936 – juliol de 1938.

FONTANA, JOSEP I VILLARES, RAMON.(DIR), *Historia de España*, vol. 8 CASANOVA, JULIÁN, *República y guerra civil*, Ed. Crítica, Marcial Pons, Barcelona, 2007.

MARCET, XAVIER, “La guerra civil a Terrassa” a AAVV, *Catalunya i la guerra civil (1936-1939)*, Publicacions de l’Abadia de Montserrat, Barcelona, 1988, pp. 181-205.

MARCET, XAVIER, “La guerra civil a Terrassa” *Terme*, nº 1 novembre 1986, Terrassa. CEHT/ AHCT.

MARCET, XAVIER, PUY, JOSEP I RODRIGUEZ, BERNAT, “La República i la guerra a Terrassa”, *L’avenç*, nº54, novembre de 1982, pp. 12-15.

MARCET, XAVIER, PUY, JOSEP, “Francesc Sàbat: Anarcosindicalista, batlle i exiliat”, *L’avenç*, nº 45, Gener de 1982, pp. 15-18.

MARIMON CAIROL, JOSEP, "Una col·lectivitat industrial. Terrassa 1936-1939", *L'avenç*, n°82, maig 1985, pp. 10-16.

MONTERDE MATEO, OSCAR, *El procés de col·lectivitzacions en la indústria textil de Terrassa*, inèdit, Treball doctorat, UB, 2007.

PEREZ BARÓ, A., *30 mesos de col·lectivisme a Catalunya, (1936-1939)*, Ariel, Barcelona, 1970.

RAGON, BALTASAR, *Terrassa 1936-1939. Tres anys difícils de guerra civil*, Patronat de la Fundació Soler i Palet, Terrassa, 1972.

RODRIGUEZ, BERNAT, *El municipio de Terrassa durante la guerra y la revolución social*, Treball licenciatura, ICESB, 1980.

SOLÉ I SABATÉ, JOSEPH M^a, VILARROYA, JOAN, "L'economia revolucionària", a *Catalunya durant la Guerra Civil dia a dia*, edicions 62, Barcelona, 2006.

SOUCHY, A. i FOLGARE, P. *Colectivizaciones, la obra constructiva de la revolución espanyola*, Fontamara, Barcelona, 1977.

VILANOVA, MERCÈ, *Les majories invisibles. Explotació fabril, revolució i repressió*, Icaria, Barcelona, 1995.

WALTHER L. BERNECKER, *Colectividades y revolución social. El anarquismo en la guerra civil española. 1936-1939*. Crítica. Barcelona, 1982,

DOSSIER DIDÀCTIC

ITINERARI SOBRE LA GUERRA CIVIL A TERRASSA

ÀMBIT 1:

Ocupació.	Industrials Propietaris	Administradors i Tècnics	Professions liberals	Comerciants	Obrers	Directius	Agricultors	Religiosos i sacerdots	Mestresses de Casa	Totals
Tendència política										
Apolítics	4	17	5	7	11	2	1	27		74
Tradicionalistes	10	22	6	6	20				1	65
Falange Española		1	1		1					3
Renovación Española	8	7	3	2	1					21
Ideals de Dretes		3	2	1	1		1	1	2	11
Lliga Catalana	13	3	2	2						20
CEDA	5	4	2	3		3				17
Acció Ciutadana	1	4								5
Monàrquics		1				1				2
Unió Democràtica			1							1
Idees socialistes			1							1
Acción Católica		2	2	1						5
Catalanista							1			1
Totals	41	65	24	22	34	6	2	29	3	226

Observa la següent taula:

Morts durant els primers mesos de la guerra civil a Terrassa

Extret de: RODRIGUEZ, BERNAT, *El municipio de Terrassa durante la guerra y la revolución social*, Treball licenciat, ICESB, 1980.

. Quins són els orígens de la violència revolucionària?

. Contra qui va actuar més la violència revolucionària a la ciutat? Per què?

Compara les imatges seqüents:

Esglésies de Sant Pere, 1936

Església del Sant Esperit, 1936.

Quines van ser les actuacions enfront edificis del patrimoni de la ciutat en ambdós casos?

ÀMBIT 2:

Comenta els textos, del Butlletí, portanveu de l'E.C. SAPHIL.

. Quines preocupacions ens reflecteixen els textos? Per què creus vénen produïdes aquestes preocupacions?

Salvemos la revolución que está en peligro

Los momentos que estamos atravesando son muy difíciles para la clase trabajadora. Pues la Revolución que se estaba realizando desde el 19 de julio, quieren estrangularla sea como sea y se mira por todos los medios para aplastar a los hombres que quieren llevarla a su cauce.

Hay que reaccionar de una forma firme, sino queremos perder las libertades conseguidas a cuesta de muchas vidas y sacrificios. Los trabajadores tenemos el deber de actuar de una forma sincera y concreta, para que no se haga retroceder la marcha revolucionaria que hemos empezado, sino que hemos de mejorarla y desenmascarar a todos estos arribistas, que están jugando con la sangre de nuestros hermanos caídos en los frentes de batalla y asegurar que en la retaguardia no tengan vida libre, esos especuladores que aprovechan los momentos para desmoralizar a los trabajadores.

¿Cómo conseguir esto? Pues haciendo una extensa campaña de propaganda y de gran actividad para que la unión sindical de las dos organizaciones sea un hecho.

Hora es que esta unión se realice, si no queremos sucumbir: pues el enemigo es muy hábil y se aprovecha de nuestras discrepancias y debilidades por tendencias de partido, que nos llevan al fracaso más rotundo en lugar de beneficiarnos a la obra emprendida.

¿Cómo es posible, trabajadores, que después de tantos meses de lucha sangrienta como estamos sosteniendo contra el enemigo fascista que quería imponernos por la fuerza de las armas, la esclavitud más horrible, no sepamos comprender todos cual es el deber que los momentos actuales que atravesamos nos impone y no hagamos todo lo necesario para vencerle definitivamente?

¿Porqué después de romper, con un gesto viril, las cadenas que nos aprisionaban, ahora nos dejamos por falta de comprensión llevar por una corriente nefasta que unos cuantos interesados les conviene sembrar la discordia entre nosotros, para que no triunfe la Revolución?

Basta ya, trabajadores; dejemos este camino desmoralizador que se ha emprendido en todas partes y principalmente dentro de fábricas y talleres, para emprender una ruta recta y dignificadora para nuestro porvenir social que tanto deseamos.

La lucha cruel que se está sosteniendo, tenemos la obligación de defenderla rotundamente, sea como sea y con toda la energía, de que sea en beneficio nuestro y no que salga ganando el enemigo; por lo tanto, todas las actividades que pongamos tienen que ser para que la unión de la clase trabajadora sea un hecho. De esta forma aún estamos a tiempo para poner a salvo nuestras libertades que están peligrando.

Trabajadores: por nuestra libertad, hay que defender este peligro que nos amenaza y un pequeño descuido nuestro puede arrebatarnos nuestras conquistas.

Ante tal peligro, hay que mirar que la unificación sindical sea una afirmación. Así salvaremos y ganaremos la Revolución.

De los momentos actuales

En las actuales circunstancias las industrias están atravesando unos momentos críticos y difíciles para el desarrollo de las mismas. Las causas que motivan esta situación a consecuencia de la guerra civil que estamos viviendo son tantas y de tal gravedad que se tiene que doblar los esfuerzos si queremos salvarlas.

De estas causas, las principales son la falta de primeras materias tales como lanas, algodón, etc., etc., la reducción de la jornada de trabajo, aumento de salarios, falta de subsistencias y el haberse perdido el ritmo en la producción; pues se produce muy poco, el rendimiento no llega al 75 % de lo que se producía antes del levantamiento fascista, cosa que tendría que ser todo lo contrario, ya que el beneficio es a favor de todos.

Este estado caótico que impera dentro de las fábricas, esto que cada uno haga lo que le plazca, tendría que desaparecer mirando siempre de dejar a un lado los intereses particulares, para beneficiar los colectivos, ya que de esta forma podríamos salvar la economía, que de día en día va decayendo por la lucha cruel que sostenemos durante tanto tiempo contra el capitalismo mundial enemigo cruel de la clase obrera y que si no fuera por la intervención directa de los países capitalistas, esta lucha cruel hubiera terminado ya con el triunfo de la clase obrera, pues sabido es de todos que si los fascistas adelantan posiciones geográficas, es porque Italia y Alemania le manda refuerzos de todas clases y por este motivo la peseta roja, internacionalmente no vale nada.

Tenemos pues el deber de cambiar de tácticas si queremos salvarnos a nosotros mismos y a las industrias, que son la economía nacional. De no hacerse así y dentro de breve tiempo, tocaremos las consecuencias de nuestra incomprensión y esto repercutirá en el ánimo de los que dan la vida en las trincheras por la causa de la libertad, por el triunfo de la guerra y la revolución social.

Ante lo expuesto debemos poner nuestro esfuerzo común, para que las industrias puedan desarrollarse normalmente dentro de las posibilidades que aún tenemos a nuestro alcance y para que den un máximo de rendimiento.

Como lo lograremos? Mirando si se pueden acoplar las pequeñas industrias con las grandes, por medio de especialidades o bien por ramos. Buscar la forma más eficaz para llevar a la práctica esta medida que sería el ahorro de varias materias que hoy se gastan inutilmente en perjuicio de las industrias y de la economía en general.

De esta forma se podría solucionar en parte, las deficiencias y abusos que hay ante la falta de materias y al mismo tiempo haríamos obra más social que hasta ahora hemos hecho ya que las empresas colectivizadas y privadas, son de privilegios y castas.

Adelante trabajadores, manos a la obra y no desmayamos en la contienda, porque así es el progreso que ha de salvar la humanidad de la esclavitud.

ÀMBIT 3

. Quina va era la composició de forces polítiques i sindicals al govern municipal a Terrassa a l'inici de la guerra, i a finals de la guerra?

. Quines eren els principals motius de discrepància entre les forces polítiques a la reguarda republicana a Catalunya?

Observa els següents quadres sobre la pujada dels preus durant la guerra civil: (sobre la base 1913=100).

Evolució del preu de les subsistències a Barcelona (base 1913 = 100).

mesos	1936	1937	1938
Gener	196,6	339,6	650,6
Febrer	195,0	329,2	687,8
Març	194,3	368,4	—
Abril	192,3	376,8	—
Maig	188,4	397,8	—
Juny	184,8	407,2	—
Juliol	193,7	415,3	—
Agost	209,1	450,8	—
Setembre	227,7	517,8	—
Octubre	249,4	566,1	—
Novembre	272,3	587,8	—
Desembre	296,5	636,3	—

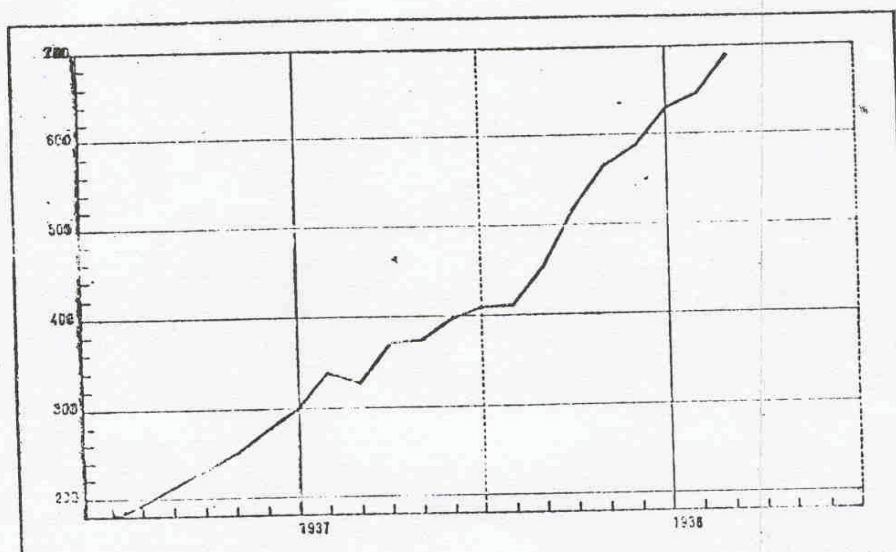

Fig. 1. Evolució del preu de les subsistències a Barcelona (base 1913 = 100.)

. Quines conseqüències va tenir el problema dels proveïments per a la ciutat durant la Guerra Civil?

. Quines solucions es van buscar des del govern municipal i la comissió d'Indústries?

ANNEX FOTOGRAFIC I DOCUMENTAL